

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

§. XII. De Canticis. Quomodo inter se differant Psalmus Canticum, Canticum Psalmi, & Psalmus Cantici. Canticum quid sit. De Canticorum usu, numero, materia, & antiquitate. De Cantico Te Deum ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

Christianis omnibus maximè utilis. Docet (*m*) Amalarius nos stare solere, quando Psalmos cantamus, ut ex situ corporis affectum mentis demonstramus, paratos videlicet nos esse ad exercitium operis; quod per Psalmos significatur. Parum enim valeret Psalmorum modulatio, ni bonorum operum executio oris cantum sequeretur. Finio hac præclara melliphthongi (*n*) Doctoris paranesi. Cibus in ore, Psalmus in corde sapientum illum terere non negligat fidelis & prudens anima quibusdam dentibus intelligentiæ suæ: ne si fortè integrum glutiat, & non mansum, frustretur palatum sapore desiderabili super mel, & favum. Mel in cera, devotio in litera est. Alioquin litera occidit, si absque spiritus condimento glutieris. Si autem cum Apostolo psallas spiritu, psallas & mente, cognosces & tu de illius veritate sermonis: quem dixit Jesus: *Verba que locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Sic delectabitur in crassitudine anima tua, sic holocaustum tuum pingue fiet: sic placabis Regem, sic placebis Principibus, sic denique totam tibi curiam benevolam reddes.

§. XII.

DE CANTICIS.

Quomodo inter se differant Psalmus, Canticum, Canticum Psalmi, & Psalmus Cantici. Canticum quid sit. De Canticorum usu, numero, materia, & antiquitate. De Cantico Te Deum laudamus. Per alia Cantica proponendum esse ad Cantica Canticorum.

I. **D**E divinis Canticis paucis agendum est, si de tanta re pauca proloqui fas erit. Orthodoxi (*a*) Patres Cantica à Psalmis distinguunt juxta diversas

m Amalar. l. 4. c. 1. *n* Bern. serm. 7. in Cant. *a* Hilarius, Euthymius & Chrysost. in præf. psalm. Basilus in 26. 29.

musicæ artis præscriptiones. Et Psalmus quidem sermo musicus est, qui secundum harmoniæ rationem ad organum pulsari, & simul cantari solet. Canticum verò est, cum cantantium chorus libertate sua utens, nec in consonum organi adstrictus obsequium, solius vocis modulatione exultat. At cum organo præcinente Cantoris vox instrumenti æmulatrix subsequitur, Canticum Psalmi nuncupatur. Cum autem humana voce incipiente organi sonus pari suavitate vocis modulos imitatur, Psalmus Cantici vocari consuevit. His ergo quatuor musicæ artis generibus competentes Cantico- rum inscriptiones prænotantur. (b) Canticum sola voce, Psalmus voce simul, & organo: incipiente organo Canticum Psalmi: instrumentali symphonia vocem subsequente Psalmus Cantici decantatur. Porro Canticum, quod in sacris literis collaudare jubemur, significat apud (c) Hilarium, & Augustinum scientiam spiritualem, & intelligentiam cœlestis arcani, quam quis per cognitionem sapientiæ consequitur. Sive, ut ait (d) Basilus, Canticum est quodcumque contemplatione simplici, ac Theologica comprehenditur. Vel, ut docet (e) Maximus Martyr, Cantica voluptatem significant divinorum bonorum, quæ animas commovent ad sincerum Dei amorem. Non enim semper boni operis exercitium habitam de Deo cognitionem statim subsequitur, sed cognoscens divinæ majestatis miranda secreta in nuda eorum contemplatione aliquando quiescit, sicut scriptum est, (f) *Facite, & videte quoniam ego sum Deus*. Hanc autem animæ voluptatem, hanc animi sublimem contemplationem denotat Canticum, quod, teste (g) Chryso- stomo, animam erigit, & alacram quodammodo efficit, & à terra liberat, & exolvit à vinculis corporis, & amore sapientiæ afficit, & ut res omnes ad hanc vitam

b Eccli. 39. 19. c Hilar. præf. in ps. Aug. in ps. 67. d Basil. in ps. 29. e Má-
xim. Martyr. de Eccl. myitagogia c. 11. f psal. 43. g Chryc. in psal. 41.

pertinentes irrideat, perficit. Hac verò dispositione divini Officij series ordinatur, ut non nisi præmissis aliquot Psalmis Canticorum modulatio sublequatur: nam Psalmus exteriores indicat actiones, quarum laboriosa efficientia, ad sublimem contemplationis statum in Canticis symbolicè adumbratum aptatur homo. Et quia solet nonnunquam rerum divinarum adepta cognitio magnarum rerum operationem parturire, ideo post Cantica adhuc Psalmi aliquando cantantur, necessariam actionis, & contemplationis vicissitudinem indicantes. Sed post Cantica ex Evangelio desumpta nullus sequitur Psalmus, quia futuræ vitæ perennem contemplationem significant, quando non erit amplius neque labor, neque dolor. Cæterum Cantica antiquitate temporis Psalmos omnes antecellunt. Nam Moyses ante omnem Psalmorum usum primus omnium cecinisse Canticum narratur, cum subsistentium, & decurrentium aquarum obsequio è durissima servitute liber evasit. Ecclesia è veteri Testamento septem accipit Cantica, quæ septem diebus Hebdomadæ pro matutinis Laudibus assignavit. E novo autem tria dumtaxat quotidie frequentantur, Canticum quidem Zachariæ in matutinis Laudibus, Canticum B. Virginis in vespertina synaxi, Canticum denique Simeonis in postrema Completorii hora. Vides quod hæc tria Cantica singulis diebus, cætera non nisi semel in Hebdomada concinuntur? An hæc sunt nova Cantica, ad quæ Psalmographus (b) toties repetito carmine fideles populos hortatus est dicens, *Cantate Domino Canticum novum, cantate Domino omnis terra?*

II. Rectè (i) Chrysostomus. Vetus Canticum unius populi finibus circumscriptum erat, unoque climate continebatur, neque fas erat populo extra illud clima vetus afferre Canticum; sed novum per omnem terram incedit, quæ sub cælo est, & ab universo

b Psal. 95. i Chryf. Hom. in psal. 95.

decantatur orbe. Rectè item (κ) Augustinus. Prius fuit testamentum vetus, Canticum vetus, homo vetus: nunc autem testamentum novum, Canticum novum, homo novus. Hoc est discrimen inter Canticum novum, & vetus. Veteres interrogati ab alienigenis, ut inter salices Babylonis Canticum Domini psallerent, responderunt: *Quomodo cantabimus Canticum Domini in terra aliena?* At de novis Canticis scriptum est: *Euntes in mundum universum predicate Evangelium omni creatura.* Idèd hæc frequentius, illa parcius decantamus. Quare autem prædicta Cantica certis diebus, & non aliis assignarit Ecclesia, pluribus edisserit (l) Amalarius Fortunatus, cujus allegoricas rationes, cum sint prorsus voluntariæ, consultò prætermitto. Odi enim, ut verum fatear, has ingenii lascivientis fœturas, nec placent allegoriæ, nisi sacrarum literarum auctoritate confirmentur. Utrumque vitiosum est, & omnem spernere allegoriam, & nimiam illis insistere, & facere ingenium suum Ecclesiæ sacramenta, ut loquitur Divus (m) Hieronymus scribens de Origene. Omnia Cantica ad gratias agendas Deo pro insigni aliquo, & speciali beneficio fuisse composita (n) Richardus Victorinus, & Rupertus Abbas affirmant. Alii tamen observant multiplicem esse Canticorum materiam. Est materia gratulatoria, ut in Cantico Moysis post transitum maris rubri; in Cantico Debboræ post interfectum Sisaram; in Cantico Judith post necem Holofernis; & in eo quod tres pueri ab incendio liberati cecinerunt. Est & materia prophetica, ut in Canticis Isaïæ, & Habacuc. Est item investiva, ut in Cantico, quod cecinit Moyses coram filiis Israël, quando invocavit contra ipsos cælum, & terram. Præclarè (o) Ambrosius. Cantavit Moyses, quando in mari rubro ad transitum

k Aug. l. de Cantico novo cap. 1. l Amal. l. 4. à c. 10. usque ad 1° m Hier. p^oolog. l. 7. comm. in Isai. n Richard. lib. 4. in Apoc. cap. 6. g. Rupert. in Prol. Canticor. o Ambros. lib. 6. in Lucam.

Judæorum fluctus obrigit, unda circumstetit, eademque equos Ægyptiorum, ascensoresque refusa demersit. Cantavit Isaias dilecto dilecti vineæ suæ Canticum, significans asperam flagitiis fore plebem, quæ fœcundis prius erat virtutibus fructuosa. Cantaverunt Hebræi, cum vestigia eorum tactu flammæ rorantis humescerent, & intus, extraque ardentibus omnibus solos ignis innoxius lamberet, nec adureret. Habacuc quoque Cantico publicam doctus mulcere mœstítiam, prophetavit dulcem Domini fore fidelibus passionem. Cantaverunt ergò Prophetæ spiritualibus modulis publicæ salutis oracula resultantes. Quamvis autem multa sint Cantica, Ecclesia tamen Romana plura non recipit, quam duo Cantica Moysis, Canticum Annæ, Canticum Isaiæ, Ezechiæ Regis, Habacuc, & trium puerorum, & tria ex novo testamento. At Monachi ex præscripto Regulæ S. Benedicti diebus festis in tertio Nocturno tria Cantica recitant ex Prophetis, & aliis scripturis, quorum rationem suo loco (*p*) explicabo. Hisce Canticis diutinam hujus exilii solitudinem consolamur, donec in cœlesti patria Canticum verè novum immortalitate donati sine ulla doloris admixtione modulemur. Etenim in præsentiarum sicut nulla sine miseriis plena sunt gaudia, ita teste (*q*) Paschasio Rabberto Abbate sine lamentis vix aut nulla inveniuntur Cantica: quoniam solummodo Cantica in cœlesti Sion decent, lamentationes autem in hac nostra peregrinatione: mixtini verò quasi in meditullio jure lamenta carminibus, atque carmina fletibus permiscantur, ubi & mala planguntur, & in spe gaudia cum fide celebrantur. Plura de Canticis mysticè & anagogicè, Joannes Gerson tertia parte suorum operum.

III. Est & aliud canticum, si tamen inter cantica, & non potius inter Hymnos numerandum, ut putat (*r*)

p infra p. 18. *q* Paschas. initio libri 5. in lament. Jeremiae. *r* Rupert. Abb. l. 2. in Reg. S. Bened. cap. 7.

Rupertus Abbas, quod licet in sacris literis non inveniatur, divinitus tamen compositum est, & diebus festis post ultimam Nocturnorum lectionem solemniter decantatur. Hoc est *Te Deum laudamus*; de quo sanctus (f) Dacius Mediolanensis Episcopus sic scribit. A B. Ambrosio cunctis fidelibus urbis adstantibus, & videntibus, in nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Augustinus baptizatus & confirmatus est: in quibus fontibus prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis, *Te Deum laudamus* cantantes cunctis qui aderant audientibus, & videntibus ediderunt, quod ab universa Ecclesia Catholica usque hodie tenetur, & religiosè cantatur. Hæc Dacius, ut vulgò citari solet, cujus meminit (t) S. Gregorius in Dialogis. Verùm Hugo (u) Menardus in Notis ad sacramentarium ejusdem S. Gregorii, certum ait non esse S. Dacii illud Chronicon, ex quo præallegata auctoritas desumpta est, quod non redoleat styllum illorum temporum, atque etiam quædam falsa contineat. Sententiæ Menardi subscribit Bartholomæus (x) Gavantus, totumque canticum uni Ambrosio deberi ait, cum careat dialogismo: additque in antiquissimo Breviario M. S. Collegii Aniciani de Urbe isti cantico præferri hunc titulum, Hymnus S. Abundii. Sed quis fuerit iste Abundius incertum est. Ante sanctum (y) Benedictum, & Teridium discipulum sancti Cæsarii Arelatensis Episcopi, qui de hoc in suis Regulis locuti sunt, nullus veterum mentionem illius fecit. In Psalterio M. S. Basilicæ S. Petri in Vaticano inscribitur, Hymnus S. Sisibuti. In Psalterio Latino Gallico, cujus meminit Jacobus Usserius Armachanus in tractatu de Symbolo Romanæ Ecclesiæ, Epistola ad Vossium, S. Nicetio adscribitur. Sed an hic fuerit Trevirensis, aut Lugdunensis Episcopus, non liquet: nec etiam constat quis fuerit ille Sisibutus. Nam Sisibuto Hispaniarum Regi

f Dacius l. 1. Chron. cap. 10. t Greg. 3. Dialog. cap. 4. u Menard. pag. 400.
x Gavant. in Rubr. Brev. scilicet. 5. c. 19. y Bened. Reg. c. 11.

vix puto convenire, cum ratio temporis obstet. Non esse autem recedendum ab antiqua traditione, quæ hoc Canticum sanctis Ambrosio & Augustino tribuit, cum sit ad eum communiter recepta, asserit (z) Lorinus. Ecclesia Romana illud omittit in Adventu, & Quadragesima; at Monachi omni die Dominica ipsum cantant, etiam in ipso tempore Adventus, & Quadragesimæ, de qua re cum incidisset quæstio inter Episcopos, & Abbates in quodam Concilio congregatos, responderunt Abbates se id agere ex B. Benedicti nominatissimi, atque excellentissimi Patris præceptione, cujus Regulam Summus Pontifex Gregorius Magnus approbavit. Quo audito quieverunt Episcopi, ut scribit Radulphus (a) Glaber in Historia.

I V. Notat (b) Origenes nos omnia veteris testamenti Cantica peragrarè debere, antequam dignè possimus ad Canticum Canticorum pervenire. Hoc primum Canticum est, omniumque finis, & scopus, quo Christi, & Ecclesiæ laudes, quo mystici connubii sacramenta, amorisque divini operationes mirabiliter describuntur. Canere prius oportet alia Cantica: nam in exitu nostro de Ægypto, de domo servitutis cantavimus Domino Canticum novum, quia mirabilia fecit. Rursum cum nobis pœnitentibus peccata dimissa sunt, immissa gratia, & promissa gloria, spe gaudentes cantavimus in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini. Cum pravæ animæ affectiones Deo juvante repressimus, cum vicimus mundum, & carnis laqueos declinavimus, necessarium fuit psallere Domino Canticum novum, carmen Deo nostro. Cum profligatis vitiis virtutum ornamentis illustrari cœpit anima, tunc exaltatum est cornu nostrum in Deo nostro, & factus est in voce exultationis, & confessionis sonus epulantis. At Canticum Salomonis, Canticum pacifici quando cantabimus? Quando ad eam perveniemus ætatem;

z Lorin. in ps. 27. a Glab. lib. 3. hist. cap. 3. b Origen. Hom. 1. in Cant.

atatem inquam non dierum, sed meritorum, qua cœlestis sponsi nuptiis idonei Canticum illud excellentissimum psallamus, non labiorum strepitu sed jubilo cordis; non vocum melodia, sed consonantia voluntatum? (c) Philo Carpathiorum Episcopus, Quicumque, ait, omni occasione carnis præcisa, remotisque, atque depulsis illecebris voluptatum, mente tranquilla, corpore castus & animo, temperantiæque viribus vallatus erit, is Cantica Canticorū intrepidè adire potest. O verè Canticum Canticorum, Canticum singulare, Epithalamium amoris, quod omnibus præcellit Canticis, sicut omnibus Sanctis major est ille qui Rex Regum vocatur, & Dominus dominantium! ut scribit (d) Aponius. Verè Canticum Canticorum, quod nemo dicere potest, nisi emptus sit de terra, & transgressus sit universam naturam sensibilem, ac intelligibilem, & ad Sancta Sanctorum pervenerit. Utinam Domine talia psallere possem, qualia servi tui fideles ineffabili exultatione modulantur! O quam libenter in tuas laudes effusus Canticum novum, carmen lætitiæ, Canticum Canticorum infatigabiliter decantarem! Sed quoniam curis carnalibus præpeditus à præsentia vultus tui adhuc longè constitutus ad tantam dignitatem assurgere nequeo, psallam nihilominus quamdiu fuero, & in minoribus Canticis exercebor, donec te promovente tantis increvero virtutum augmentis, ut oris tui osculo dignus inveniar, atque ad eò supremi Cantici valeam modulamine recreari. Doce me interim tu ipse quid & qualiter cantare debeam, quia ut quidam (e) servus tuus scripsit; Nemo tibi cantat digna, nisi qui à te acceperit quod cantet.

c Philo initio Comment. in Cant. d Apon. lib. 1. Com. in Cant. e Aug. præf. in psalm. 34.